

UDK: 227.87

Pregledni članak

Pripremljen u listopadu 2005.

POSLANICA HEBREJIMA: OPĆI PREGLED

William G. Johnsson

SAŽETAK

Poslanica Hebrejima: opći pregled

Svrha ovog članka nije pretresti sva mišljenja i argumente o različitim uvodnim pitanjima. Uistinu, kao što je već opetovano pokazano u ostvarenjima stručnjaka, kad su podatci oskudni, teorije se umnažaju. A za neka pitanja o poslanici – osobito oko autorstva – tragovi su oskudni.¹ Mi ćemo više težiti da otključamo ona područja koja su najzanimljivija misaonom proučavatelju poslanice: svrha pisanja, struktura argumenta, priroda argumenta i njegova važnost za nas. Srećom, ne moramo se oslanjati na fino ispletene teorije kako bi imali pristup ovim pitanjima. Sama poslanica pruža podatke i odgovore.

Ključne riječi: *Poslanica-Hebrejima; Biblija; Hebreji*

1 Erich Grasserov opširni pregledni članak "Der Hebraerbrief 1938-1963," *TRu* 30 (1964.): 138-236, temeljan je za svaku raspravu o literaturi dvadesetog stoljeća koja se bavi poslanicom. Za ažuriranje Grasserovog pregleda vidi i William G. Johnsson, "Issues in the Interpretation of Hebrews," *AUSS*, vol. 15, No. 2 (1977.), str. 169-87; i William G. Johnsson, "The Cultus of Hebrews in Twentieth-Century Scholarship," *ExpT*, vol. 89, No. 4 (1978.), str. 104-8.

Urednički predgovor: Adventisti prihvaćaju jedinstvo Pisma kao načelo s biblijskom potporom jer je Sveti Duh suštinski autor njezinih dokumenata. Tako je legitimno sintetizirati biblijska doktrinarna učenja iz cjelokupnog korpusa Pisma (vidi Isusovu metodu, Luka 24:27, 44). S druge strane, priznajemo da svaka knjiga i poslanica Biblije ima svoje vlastito mjesto, svoj smjer razmišljanja kojeg se mora poštovati. Pojedinačni ulomci moraju se prvo razumjeti unutar okvira cilja i perspektive dokumenta. Tako pisac ovog poglavlja poduzima početni korak prema shvaćanju učenja Poslanice Hebrejima izvodeći iz spisa njegovu svrhu, strukturu i narav – podvlačeći njezino značenje za kršćanstvo danas.

Poslanica Hebrejima je više kao čvršće osmišljena, pozorno sklopljena propovijed a ne poslanica. “Riječ ohrabrenja” (13:22) jest opis kojeg daje sam apostolski autor. Knjiga smjera na židovske kršćane prvog stoljeća, čija duhovna snaga klone i koji propituju vrijednost svoje vjere u svjetlu nekoć prihvaćene židovske religije kojoj su, čini se, opet privučeni.

“Propovijed” sadrži četiri doktrinarna izlaganja i četiri poticaja koja izrastaju u svezi s izlaganjima. Izlaganja se usredotočuju na superiornost Kristove pomirbene smrti i prvosvećeničke službe u nebeskom svetištu u usporedbi s ograničenom, ponavljajućom i neučinkovitom službom levitskog svećenstva i svetišta. Četiri poticaja upozoravaju protiv zanemarivanja i otvorenog otpadništva od velikog spasenja koje im je omogućio Krist. Sugerira se da se ove dvije linije misli prirodno povezuju pod motivom ili temom “hodočasnika”. Kršćani kojima se obraća viđeni su kao religijska zajednica – koja je, izdvojena od svoje prošlosti, sada Božji narod – na proputovanju u nebeski grad u “boljoj domovini” (11:16).

U uspoređivanju i kontrastiranju Krista sa starozavjetnim bogoslužbenim sustavom, apostolski pisac zvonji, što bi se reklo, pojmom “boljeg”. Krist daje bolju Božju objavu nego što su to činili proroci (1:1-4). On ima bolje ime nego anđeli (1:5-2:18) i bolji je vođa nego Mojsije (3:1-4:16). Djeluje kao bolji svećenik (5:1-6:20) boljeg svećenstva (7:1-27) u boljem svetištu (8:1-6) i posrednik je boljeg Saveza (8:7-13). Kao naš prvosvećenik, On u prisutnosti Božjoj nudi zasluge svoje bolje žrtve za nas (9:1-10:18).

Poruka poslanice Hebrejima i dalje je važna za crkvu danas. Ona pokazuje da je biblijska teologija važna za propovijedanje i važna za obraćanje ljudskim potrebama. Ona naznačuje kako se kršćani trebaju odnositi prema vidljivom odlaganju Kristovog povratka i privlači pozornost na živoga Krista i Njegovu službu u nebeskom svetištu. “Poslanica Hebrejima vitalno je važna zbog njezinih osobitih potvrđivanja nebeskog svetišta i nebeske službe koju obavlja Krist, naš veliki prvosvećenik. Poslanica čini konkretnim ono na što su upućivali starozavjetni tipovi i novozavjetni (Otkrivenje) simboli.”

Poslanica uzdiže Golgotu kao “točku preokreta u povijesti spasenja” i potiče kršćanskog putnika da ustraje na svom putu prema obećanom cilju. “Postojanosti vam uistinu treba da biste vršeci volju Božju zadobili obećano” (10:36).

Sadržaj članka

- I. Uvod
- II. Svrha poslanice
- III. Struktura poslanice
- IV. Priroda dokumenta
- V. Važnost za danas

Uvod

Enigmatski karakter Poslanice Hebrejima opće je mjesto među novozavjetnim stručnjacima. Osim debata o središnjem značenju dokumenta, osnovna uvodna pitanja (tko ju je pisao, kada, kome, zašto, odakle) – nailaze na disonantne odgovore.

“Poslanica apostola Pavla Hebrejima” poznat je naslov iz starijih biblijskih prijevoda. Ali svaki dio ovog potpisa bio je i jest odbačen od izvjesnih proučavatelja poslanice. Ovi stručnjaci zastupaju da Poslanica Hebrejima *nije* poslanica, da ju *nije* napisao Pavao i da *nije* bila upućena čitateljima židovskog podrijetla.

Ova uvodna pitanja međusobno se uvjetuju. Odgovor koji damo na jedno utječe na drugo. Primjerice, pitanje identiteta čitatelja utječe na naše razumijevanje svrhe dokumenta, kao i na, u manjem stupnju, pitanje datuma pisanja.

Svrha poslanice

Primatelji: “Hebreji”

U najranijim rukopisima jednostavno piše: *PROS HEBRAIIOUS* – “Hebrejima”. Termin “Hebrejima” ne pojavljuje su u samoj poslanici.

“Hebrejima” ima četiri moguća tumačenja. Prva dva su najočitija. “Hebreji”, uporabljeno etnički, upućuje na Židove općenito (što dokument čini apologetikom kršćanstva pred židovskim narodom) ili na židovske kršćane. Treći način bio bi razumijevanje “Hebreja” u duhovnom smislu. U tom slučaju, spis bi se obraćao duhovnim Židovima, to jest, kršćanskoj crkvi kao novom duhovnom Izraelu. Petar govori o kršćanima u tim terminima.² C. Spicq³ predložio je četvrto – metaforičko – značenje “Hebrejima”. Po analogiji s Ponovljenim zakonom 26:5 (u kojoj su raniji Hebreji opisani kao lualice) on drži da naslov naše propovijedi znači “lualica-ma”. Njegova ideja nalazi potporu u spominjanjima putovanja koja se nalaze u poglavljima 3, 4, 11 i 13.⁴

Židovi. Na temelju očitih podataka unutar same poslanice, možemo brzo staviti u stranu prvi prijedlog. Premda su neki komentatori Poslanice Hebrejima zastupali da su čitatelji bili nekršćanski ili polukršćanski Židovi, možemo biti sigurni da su bili “potpuni” kršćani. Poslanica zove Isusa “Gospodinom” (2:3). Njezini su čitatelji primili Njegovo spasenje posredovano kroz apostole (2:1-4) i bili su blagoslovljeni darom Svetog Duha (6:4, 5). Uistinu, oni su duže vrijeme bili kršćani jer je njihova služba svetima bila dobro poznata (6:9, 10), a prethodno su – u vrijeme kad su postali kršćani – trpjeli patnju i nevolju zbog svog priznavanja Isusa (10:32-34).

Kršćanska crkva. I treće tumačenje promašuje. Ne nalazimo da pisac primjenjuje starozavjetna obećanja Izraelu u duhovnom smislu na vjernike iz poganstva kao što to Petar očito čini. Poslanica sadrži mnoga spominjanja Starog zavjeta, ali ih koristi na jedan od dva načina – ili bez “spiritualiziranja”, kao što je u opisu žrtvenog sustava, ili mesijanski.⁵

2 1 Pt 1:1; 2:4-9; 3:5-6; usp. Gal 3:29; 6:15-16.

3 C Spicq, *L'Épître aux Hébreux*, 2 vols. (Paris, 1952.); 1:269-80, osobito str. 243-46; također “L'Épître aux Hébreux: Apollos, Jean-Baptiste, les Hellenistes et Qumran”, *RevQ* (1958.-59.), 1:365-90.

4 Heb 3:7-4:11; 11:8-10, 13-16, 27, 37, 38; 13:11-14.

5 Heb 1:5-13; 2:6-8, 12-13; 5:5-6; 7:1-3, 11, 17, 21.

Metaforički smisao. Spicqovo objašnjenje Hebreja kao "lualica" je domišljato. Međutim, na nesreću po teoriju, ne nalazimo jasnog upućivanja na Ponovljeni zakon 26:5 unutar teksta. Stoga to mora ostati pretpostavkom. Možda je Spicq bio na pravom putu više no što je shvatio, kao što ćemo vidjeti kad dođemo do kraja našeg razumijevanja poslanice.

Židovski kršćani. I dalje nam ostaje druga mogućnost židovskih kršćana. Mnogim proučavateljima poslanice ovaj je odgovor već bio očit. Oni su zaključili da brojne reference na starozavjenu svećenstvo i obrede pretpostavljaju židovsko-kršćansko slušateljstvo, ono koje osjeća privlačnost starih hramskih službi ili koje se suočava s traumom gubitka Hrama u rimskom uništenju Jeruzalema 70. godine.⁶

Dokaz, međutim, nije nenapadiv. Upućivanje na argumente iz žrtvenog sustava mora se suočiti s tri čudnovata pokazatelja u tekstu. S jedne strane, pisac ne razlaže na temelju hramskih službi koje su, pretpostavlja se, bile suvremene u njegovo doba. Namjesto toga on dokazuje na osnovu žrtvenog sustava svetišta u pustinji (8:5; 9:1-8). Odnosno, on ne izlaže na osnovu suvremenog judaizma, nego iz Petoknjžja. S druge strane, nije pažljiv u svom opisu starozavjetnog svetišta i žrtava. Primjerice, smješta zlatni oltar u svetinju nad svetinjama i spaja različite žrtve.⁷ Pitamo se ne bi li takvi "propusti" zabrinuli židovsko-kršćansko slušateljstvo. Nekoliko upućivanja na "živog Boga" (3:12; 9:14; 10:31; 12:22) imalo bi više značaja ako bi se usmjerila kršćanima iz poganstva.

Trebali bi dodati da bi veliki dio argumentacije iz žrtvenog sustava imalo dodatni značaj da je jeruzalemski Hram bio i dalje na mjestu i u funkciji. Sveukupno gledano, gledište koje vidi čitatelje kao židovske kršćane ima jaču poziciju, čak i ako ima nekog mjesta sumnji.

Lokacija. Jedan redak, i to samo jedan, čini se da baca neko svjetlo na lokaciju čitatelja. U 13:24 čitamo: "pozdravljaju vas ovi iz Italije". Ali čak je i to dvojbeno. Može označavati one koji žive u Italiji, i u tom slučaju poslanica je sastavljena i poslana iz Italije (mnogi stručnjaci misle da je Rim).⁸ S druge strane, izraz se može odnositi na izvjesne *Talijane koji putuju po svijetu* i šalju svoje pozdrave. U tom slučaju autor poslanice piše kršćanima u Italiji (opet, možda u Rim) iz zemlje izvan Italije. Možda bi ovo potonje bilo prihvatljivije na temelju grčke konstrukcije.⁹

Pitanje identiteta Hebreja je zanimljivo, ali nije glavno pitanje. Ne moramo znati zasigurno jesu li bili kršćani iz židovstva ili poganstva prije no što počnemo shvaćati spis. Važniji je njihov duhovni profil, koji se pojavljuje odmah čim pogledamo na poduku koju su primili.

6 Ovo je gledište iznijeto u M. L. Andreasen, *The Book of Hebrews* (Washington, DC, 1948.), str. 21-31,34-42.

7 Heb 9:3-4. Unatoč mnogim naporima, stručnjaci nisu predložili uvjerljivo objašnjenje. Također primjećujemo spajanje "jaraca i bikova" (9:13), "teladi i jaraca" (9:19) i "bikova i jaraca" (10:4). Izlazak 24:3-8, SZ tekst na koji Heb. 9:15-22 aludira, spominje samo "volove".

8 William Manson, *The Epistle to the Hebrews: An Historical and Theological Reconsideration* (Edinburgh, 1951.), najuvjerljivije je argumentirao u prilog rimskom podrijetlu.

9 S B. F. Westcotton, *The Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids, 1965.), str. xliii-iv.

Problem kojim se bavi

Kao što se često primjećuje, Poslanica Hebrejima izmjenjuje teološko izlaganje s praktičnom primjenom ili poticajem. U glavnim crtama¹⁰ obrazac je sljedeći:

Izlaganje 1:1-14

Poticaj 2:1-4

Izlaganje 2:5-3:6a

Poticaj 3:6b-4:16

Izlaganje 5:1-10

Poticaj 5:11-6:20

Izlaganje 7:1-10:18

Poticaj 10:19-13:25

Istražujući pišćeve poticaje – primjećujući duhovne opasnosti na koje upozorava – jasno se pojavljuje problem njegovih čitatelja.

U prvom poticaju (2:1-4), opasnost s kojom se sučeljuju čitatelji opisana je glagolima “promašiti” (*pararrein*) i “zanemariti” (*amelein*). Prvi je nautička metafora, koja znači “proteći pored, skliznuti, biti ispran, promašiti”.¹¹ Drugi termin označuje “zanemarivanje, nebrigu, nezanimanje”.¹² Jasno je da se “problem” koji se treba izbjeći pojavljuje u ovom ulomku kao *postupno* otpadanje, a ne kao namjerni čin otpadanja od zajednice.

Drugi poticajni ulomak (3:6b-4:16) podcrtava i modificira ovu ideju. S jedne strane, pisac opetovano upozorava protiv opasnosti “otvrdnuća” (*sklērunein*)¹³ srca kroz “prevarnost” ili “zadovoljstvo” (*apatē*)¹⁴ grijeha. Takvo srce – zlo, nevjerno srce – dovodi do odmetanja (*apostēnai*) od zajednice, kao što je pustinjski naraštaj izginuo u pustinji.

S druge strane, prisutan je “aktivniji” tip opasnosti, onaj koji dolazi u središte s glagolima “pokazati neposluh” (*apeithein*)¹⁵ i pobuniti se (*parapikrainein*).¹⁶ Vidimo da je opasnost koja prijeti zajednici ta što mogu propustiti ostvariti obećano nasljedstvo zbog nevjernog i nevjerujućeg srca koja se može pokazati i u otvorenoj pobuni.

Treća opasnost (5:11-6:20) podupire ovu distinkciju. Čitatelje se kori jer su postali “tvrdih ušiju” i podsjeća ih se da se Božji blagoslovi pretvaraju u prokletstvo ako ne postoje “plodovi”. Istovremeno nam se predočuje živa slika otvorenog odbijanja religijskih vrijednosti zajednice:

10 U prijelaznim ulomcima, osobito 4:14-16 i 6:19-20, precizna točka razdvajanja između izlaganja i poticaja je diskutabilna. Problematičnije je mjesto 11. poglavlja: čemu ono pripada? Iako je gotovo cijelo pisano u trećem licu (osim prvog lica množine), predmet je prilično različit od onog iz čvrsto povezanih ulomaka koji sadrže izlaganje do te točke. Stoga se bolje uklapa u poticaje.

11 William P. Arndt i F. Wilbur Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* (Chicago, 1969.), str. 627

12 Ibid., str. 44.

13 Ibid., str. 763.

14 Ibid., str. 81.

15 Ibid., str. 82.

16 Ibid., str. 626.

apostate koji otpadaju (*parapiptein*)¹⁷ razapinju (*anastauroun*)¹⁸ za svoj račun Sina Božjeg i izlažu ga preziru (*paradeigmatizein*).¹⁹

Nalazimo istu vrstu podjele u završnom poticanju (10:19-13:25). Prvo, vrebja opasnost od “kolebanja”, zanemarivanja sastanaka, od zaboravljanja “prvih dana” kršćanske ustrajnosti, od “odbacivanja” (*apoballein*) povjerenja, od nedostatka trpljenja, od odvrćanja (*hupostole*). Druugo, postoji mogućnost da će se grijeh namjerno učiniti (*hekousiōs*) kad se prezire Sina Božjeg, oskvrnjuje krv saveza i Duha se razjaruje (10:19-39).

U posljednja dva poglavlja (12, 13) pamfleta opet možemo zamijetiti razlikovanje “postupne” i “korjenite” nevjernosti. Tako su kršćani u opasnosti da se “premore” (*kamnein*)²⁰ ili “klo-nu duhom” (*ekluesthai*),²¹ da pod teretom kršćanskog života pokleknu, da zanemare pokazati gostoljublje ili sjetiti se svojih bližnjih, da padnu u idolatriju, nemoral, srebroljublje ili u zamku lažnih učenja.

Istodobno se uvodi upozoravajući primjer Ezava. On je bio “bludnik”, “nevjernik”, “svetogrdnik” (*bebēlos*),²² tako da na kraju nije našao načina povratiti svoje nasljedstvo. Na isti način pogibelj odbacivanja ili odbijanja Boga (*paraiteisthai*)²³ uvijek je zastrašujuća mogućnost za kršćane.

Ovi su nam ulomci dali prilično jasan duhovni profil primatelja poslanice. Njihov problem nisu lažni učitelji koji su sapleli njihove mlade noge, kao u Galaciji. Niti je to pre nagljeni entuzijazam zbog manifestacija Duha, kao u Korintu. To nije pitanje neuspjeha Židova da prime evanđelje, kao u Rimljanima. Ne, njihov je problem “umorne krvi”. Oni su se premorili čekajući Gospodnji povratak, lijeni u svom kršćanskom identitetu, sumnjajući u vrijednost svoje religije, to više što se teška vremena pomaljavu na horizontu.

Apostolova je poruka da je duhovni zamor opasan. On opet i iznova uprizoruje njegove strahotne rezultate. Sugerira da možemo zanemariti naše privilegije uzimajući olako ono što je izvrsne vrijednosti. Ili možemo prkosno odbiti cjelokupnu kršćansku vjeru, zauzimajući mjesto među većinom koja ne ispovijeda Isusa kao Spasitelja i Gospodina. I jedan i drugi rezultat podjednako su grozni.

17 Ibid.

18 Ibid., str. 60.

19 Ibid., str. 619.

20 Ibid., str. 403 (12:3).

21 Ibid., str. 242 (12:3, 5).

22 Ibid., str. 138 (12:16).

23 Ibid., str. 621-22 (12:19, 25).

Rješenje

Gornja zapažanja nalazimo potvrđenim kad ispitamo “rješenja” koja podržava autor u istim ulomcima.

Velika je potreba “paziti”, “obratiti pozornost”, “prianjati” (*prosechein*),²⁴ “sačuvati” (*katechein*),²⁵ “uhvatiti”, “čvrsto se držati” (*kratein*),²⁶ “pokazati gorljivost” (*spoudē*),²⁷ “promotriti” (*katanoein*),²⁸ “ohrabriti” (*parakalein*),²⁹ “spomenuti se” (*anamimnēskein*),³⁰ i trčati s “ustrajnošću”, “strpljenjem” (*hypomonē*).³¹

Istaknuta riječ, međutim, jest “vjera” ili “vjernost” (*pistis*). “Vjernost” (*pistis*) je bila ta koja je karakterizirala Isusov život, kao i Mojsijev (3:2). Nedostatak vjere (*pistis*) doveo je pustinj-sku generaciju do neispunjenja obećanja (3:19; 4:2). Čuveno jedanaesto poglavlje izgrađeno je oko ove riječi: svojom vjerom (*pistis*) heroji davnih vremena nadvladali su sve tjelesne nevolje i pobijedili sve kušnje. Tako će i čitatelji pamfleta dostići taj cilj. Namjesto da budu “mlitavi” (*nōthroi*),³² trebaju biti “nasljedovateli onih koji po vjeri (*pistis*) i strpljivosti (*makrothumia*) baštine obećano” (6:12).

Ovdje je, dakle, svrha Poslanice Hebrejima: razbuditi umorne kršćane za slavne prednosti koje pripadaju kršćanskoj zajednici kako bi mogli ustrajati u vjernosti radi dostizanja obećanog nasljedstva.

Kako pisac želi postići taj cilj? To nas vodi proučavanju strukture knjige.

Struktura poslanice

Ranije smo vidjeli da se struktura poslanice na osnovnoj razini sastoji od izmjena između teoloških izlaganja i praktične primjene. U ovom odsjeku pogledat ćemo izbliza svaki od ovih elemenata i potom nastojati naći glavno načelo strukture poslanice.

Izlaganje

Nije sasvim točan prijedlog da poslanica rastavlja teologiju i poticaj, s obzirom da su ulomci koji sadrže ovo drugo bogati teološkim sadržajem.³³ Istodobno, međutim, proučavanje ulomaka koje smo označili s “izlaganjem” otkriva usredotočenost na teologiju i razvijanje teoloških argumenata koji zajedno daju ovim odsjecima poslanice osobite karakteristike. Nadalje, sam autor obično nam signalizira svoju nakanu da prijeđe na primjenu umećući “zato ... dakle...” (2:1; 10:19) i prelazeći iz trećeg lica jednine u prvo množine.

Čime se, onda, bavi “izlaganje”? Četiri se odlike mogu zamijetiti:

24 Ibid., str. 721 (2:1).

25 Ibid., str. 423-24 (3:6, 14; 10:23).

26 Ibid., str. 449-50 (4:14; 6:18).

27 Ibid., str. 771 (6:11; 4:11).

28 Ibid., str. 416 (3:1).

29 Ibid., str. 622-23 (3:13; 10:25; 13:19, 22).

30 Ibid., str. 57 (10:32).

31 Ibid., str. 854 (10:36; 12:1).

32 Ibid., str. 549 (6:12).

33 Primjeri: bavljenje vjerom, otpadom, hodočašćem (ovo ćemo razraditi u kasnijem dijelu poglavlja).

1. Prvosvećenička kristologija. Poslanica Hebrejima jedinstvena je među novozavjetnim spisima po svom predstavljanju ovog motiva. Drugdje, u najboljem slučaju, nalazimo naznake, kao u Rimljanima 8:34 ili 1 Ivanovo 2:2, ili slikovite aluzije kao u Otkrivenju, poglavlja 1, 4 i 5. Međutim, u Poslanici Hebrejima, Isus kao prvosvećenik je dominantna tema i poslanica to vrlo detaljno razrađuje.

Premda se riječ “prvosvećenik” po prvi put pojavljuje u 2:17, cijeli je argument do tada bio izgradnja za ovo priopćenje. *Zato* što je Krist u potpunosti Bog (argumentirano u 1:5-14) i potpuno čovjek (argumentirano u 2:5-16), On može *postati* naš prvosvećenik.³⁴ Potonji ulomci razrađuju dvije prvosvećeničke karakteristike spomenute u 2:17 – Njegovu vjernost (u 3:1-6a) i Njegovu suosjećajnost (5:1-10). Sedmo poglavlje pokazuje kako je Isus, Judejac, svejedno kvalificiran da bude prvosvećenik – u stvari, On je svećenik višega reda.

Stoga dolazimo do vrhunca prvosvećeništva u 8:1, 2 – “A glavno u ovom izlaganju jest; takva imamo Velikog svećenika koji sjede zdesna prijestolja Veličanstva na nebesima kao bogoslužnik Svetinje i Šatora istinskoga što ga podiže Gospodin, a ne čovjek.”

2. Kultska terminologija. Poslanica Hebrejima, osobito u ulomcima koje smo opisali kao “izlaganje”, obiluje referencama na šatore, žrtve, svećenike, krv i čišćenja. Uistinu, sama teološka argumentacija počiva na kultskom okviru i ne može se shvatiti izdvojeno od njega.

Kao što pokazujem u raspravi „Defilement/Purification and Hebrews 9:23”,³⁵ u “izlaganju” se ljudski “problem” i njegovo “rješenje” značajno razlikuju od predstavljanja u poticajima. Ovdje *oskvrnuće* a ne *nevjernost* priziva nadoknadu. Kristovo djelo jest osiguravanje čišćenja a ne predstavljanja uzora i davanje snage za ustrajni napor.

3. Sustavno izlaganje teološkog argumenta. Pisac je promislao cijelo djelo prije no što je napisao prvu riječ. On uvodi svaku ideju na pravom mjestu, a onda je razvija i zaokružuje. Svaki motiv stapa se u cjelokupni argument kako bi proizveo kompoziciju velike logičke snage. Osim njegove duhovne snage, spis je remek djelo uređenog mišljenja.

Primjerice, nalazimo sljedeće ideje:

a. Očišćenje: uvedeno u 1:3; razvijeno u 9:1-10:18.

b. Prvosvećenik: uvedeno u 2:17, 18; razvijeno u 4:4-16 i 5:1-10; potpuno razvijeno u 7:1-10:18.

c. Anđeli: uvedeno u 1:4; razvijeno u 1:5-14; završeno u 2:16.

d. Savez: uvedeno u 7:22; razvijeno u 8:6-13; zaokruženo s 9:18 i 10:16-18.

e. Vjera: uvedeno u 2:17; razvijeno u 3:1-6; potpuno razvijeno u 11:1-39.

4. Vrhunac argumenta. Teološki plan poslanice dostiže svoj puni razvoj u dugom ulomku 7:1-10:18, s 9:1-10:18 koji označuje njegov vrhunac.

Sedmo poglavlje bavi se s Kristom kao prvosvećenikom po redu Melkisedekovu – redu koji je superioran levitskom redu, jer započinje sa “savršenstvom” (*teleiosis*). Međutim, ne samo da je red superioran, nego sam Krist nadmašuje levite po svom moralnom karakteru, beskonačnom životu, prisezi Njegove službe i Njegovom svećeničkom djelu. To je stoga glavna misao sedmog poglavlja: *bolji svećenik*.

34 To jest, u svojoj osobi Isus je jedinstven; On je *jedini* istinski prvosvećenik u povijesti. Intimno razmišljanje u 5:1-10 ima to značenje.

35 Frank B. Holbrook, *Issues in the Book of Hebrews*. (Silver Springs, MD.: Biblical Research Institute, 1989.) Str. 79-103. Također sam se opširno bavio ovom temom u svojoj doktorskoj disertaciji *Defilement and Purgation in the Book of Hebrews* (Vanderbilt University, 1973.).

U osmom poglavlju pisac ustvrđuje da je sad stigao do “glavnog” (*kephalaion*) u svom izlaganju: Krist je veliki svećenik u boljem svetištu, i to nebeskome. Istodobno je On posrednik boljeg saveza, saveza kojega je prorekao Jeremija. Osmo poglavlje stoga ustanovljuje sljedeće: *bolje svetište i bolji savez*.

To priprema tlo za diskusiju o Kristovom djelu. Već je 7:27 dalo naznaku: Krist je ponudio sebe jednom zauvijek. Poglavlja 9 i 10 preuzet će tu misao i razjasniti je. Ipak, bila bi teška greška da se poglavlja 9 i 10 vide kao da samo oblikuju vrhunac kultske argumentacije iz 7:1-10:18. Ima brojnih ranijih anticipacija ulomka, kao što ima i refleksija o njemu u potonjim poglavljima.

Rečenica “pošto očisti grijehe” (1:3b) jest izravno oglašavanje argumenta koji se ima detaljno izložiti tek u devetom i desetom poglavlju. Na sličan način izlaganja u 2:5-18 (Isusovo svećeništvo ukorijenjeno u njegovoj ljudskosti), 4:14-5:10 (Isus svećenik zbog svoje patnje i božanskog poziva) i u 6:19, 20 (Isus veliki svećenik kao prethodnik) gledaju prema razrađenim izlaganjima u 7:1-10:18.

S 10:18 dostižemo vrhunac. Ostatak poslanice treba se obuhvatiti pod “dakle” (*oun*) iz 10:19. Odmah iza toga je savjet koji dolazi kao strašno upozorenje. Potom slijede poticaji da se nasljeđuje vjernost starih “junaka” i “približe” u punini pristupa božanskoj prisutnosti koju nam je omogućila Kristova krv.³⁶ U stvari, riječ “krv” (*haima*) ne pojavljuje se u kultskom smislu prije devetog poglavlja. Međutim, nakon 10:18 pojavljuje se sedam puta. Pet puta označuje Kristovu “krv”.³⁷ U svih ovih sedam pojavljivanja imamo jasno gledanje unatrag na raspravu u poglavljima 9 i 10.

Stoga se čini očitim da nas, moglo bi se reći, deveto i deseto poglavlje poslanice stavljaju na Everest ovog pamfleta. To je istina i ako razmotrimo samo argumentaciju u svezi sa službom u svetištu ili ako poželimo ocrtati cjelokupnu autorovu raspravu.

Poticaji

Već smo u ovom poglavlju razmotrili sadržaj poticajnih ulomaka u poslanici. Dvije dalje naznake prikladne su na ovom mjestu:

1. Poticaji ne otkrivaju čvrste međusobne povezanosti kao u teološkoj argumentaciji; niti one idu naprijed prema istom cilju. Svejedno možemo razlučiti smjer u njihovom iznošenju. Generalno, one se kreću od brige zbog *zanemarivanja* prednosti kršćanstva do strašnih upozorenja protiv otvorenog *odbijanja* Krista i zajednice. Na kraju se usredotočuju na vjeru (*pistis*) kao glavnu osobinu koju trebaju hebrejski kršćani.

2. Poticaji vješto slijede teološke diskusije i njihov su odjek. Primjeri: prvi poticaj (2:1-4) gradi se na Kristovoj superiornosti anđelima (1:5-14) i zastupa kako je veći grijeh zanemariti radosnu vijest koja je došla po Kristu nego Toru koja je anđeoskim posredovanjem dana na Sinaju. U 5:10 piščevo izlaganje o Kristu kao velikom svećeniku po redu Melkisedekovu oštro se prekida kako bi se okrenuo ukoravanju čitatelja zbog svojeg propusta da rastu u kršćanskom životu, i otuda zbog njihove nesposobnosti da shvate teološku tvrdnju koju iznosi.

36 Upozorenje – 10:26-31; da se nasljeđuje stare junake – poglavlje 11; poziv da se približe – 12:18-29.

37 Spominjanja obreda u svetištu – 11:28; 13:11; spominjanja Kristove krvi – 10:19, 29; 12:24; 13:12, 20.

Slijed

Plan poslanice³⁸

- A. Uvod 1:1-4
- B. Krist superioran anđelima, 1:5-14
- C. Prvi poticaj, 2:1-4
- D. Kristova privremena inferiornost anđelima – nužnost utjelovljenja, 2:5-18
- E. Krist superioran Mojsiju, 3:1-6a
- F. Drugi poticaj – “počinak”, 3:6b – 4:16
 - 1. Poduke od Izraela, 3:6b-19
 - 2. Primjena na kršćane, 4:1-16
- G. Osobine velikih svećenika, 5:1-10
- H. Treći poticaj, 5:11-6:20
 - 1. Ukor, 5:11-14
 - 2. Upozorenje, 6:1-8
 - 3. Ohrabrenje, 6:9-20
- I. Isus Krist: veliki svećenik i žrtva, 7:1-10:18
 - 1. Bolji svećenički red, 7:1-28
 - 2. Bolje svetište, 8:1-5
 - 3. Bolji savez, 8:6-13
 - 4. Bolja žrtva – “bolja krv”, 9:1-10:18
 - a. Kratki opis zemaljskog svetišta, 9:1-5
 - b. Ograničenja starog kulta, 9:6-10
 - c. Rezime novog kulta, 9:11-14
 - d. “Objektivne” koristi novog kulta, 9:15-28
 - e. “Subjektivne” koristi novog kulta, 10:1-18
- J. Četvrti poticaj, 10:19-13:25
 - 1. Odgovor u svjetlosti Kristovog djela, 10:19-39
 - 2. Primjeri vjere, 11:1-39
 - 3. Ohrabrenje i upozorenje, 12:1-29
 - a. Isusov primjer, 12:1-11
 - b. Ohrabrenje, 12:12-14
 - c. Upozorenje, 12:15-17
 - d. Blagoslovi, 12:18-24
 - e. Upozorenja, 12:25-29
 - 4. Završni poticaji, 13:1-25

³⁸ Struktura predložena ovdje ima paralela i razlika s onom koju je predložio A. Vanhoye, *La Structure littéraire de l'Épître aux Hébreux* (Paris, 1963.). Prema mom sudu sadržaj poslanice ne podudara se u potpunosti s književnim oblicima koje on primjećuje u spisu.

Cjeloviti pogled na poslanicu

Naša diskusija o strukturi poslanice pokazala je kako se teološko izlaganje i praktična primjena izmjenjuju i isprepliću širom dokumenta. Istodobno je pokazala i jedan očit problem u njezinom jedinstvu misli: čini se da su na djelu dvije teološke sheme.³⁹

Prva i glavna tema oblikuje izlaganje. Ona osvjetljuje ljudski problem onečišćenja i postavlja Kristovo djelo kao ono koje obavlja čišćenje kroz Njegovu krv. Ona ukazuje na *sadašnje* koristi koje su dostupne vjerniku kroz to djelo.

Druga i sporedna tema teče kroz poticanja. Ovdje je fokus na opasnost od otpada, s vjerošću kao potrebnom životnom kvalitetom. Predmet je usmjeren k *budućnosti*: kako sačuvati sadašnju kvalitetu života i ući u buduće nasljedstvo.

Mogu li se ove dvije sheme spojiti pod jednim načelom? Da. Koncept *hodočašća*⁴⁰ proizvodi teološku cjelovitost u poslanici.

Kršćani u poslanici viđeni su kao *religijska zajednica u pokretu*. Oba dijela slike su vitalna: kultska ili religijska zajednica i kretanje prema svetom mjestu.

Zbog toga što poslanica vidi kršćane kao religijsku zajednicu ideja "odvajanja" je tako jaka u spisu. Kršćani su "sveti", "posvećeni", "savršeni", "pročišćeni"⁴¹ - sve kultski termini. Oni su Božji narod, već sada. Iz takvog viđenja o sebi postaju razumljiva strašna upozorenja u 6:4-6; 10:26-31 i 12:15-17. Zato što su religijska zajednica, oni su *sada* "čisti", *sada* imaju pristup Bogu, *sada* im je savjest očišćena, *sada* je Isus njihov veliki svećenik. Vremenski okvir je prošlo-sadašnje. Isusovo djelo na Golgoti (prošlo) premjestilo ih je u punu zajednicu s Bogom (sadašnje).

Ali oni su također i na putu. Hodočasnička zajednica (svaka hodočasnička skupina) nije zadovoljna samo s odvajanjem od doma. Ona kreće na put s definitivnim ciljem. Premda već posvećena i odvojena, ona teži središtu svemira, samoj (istinski ostvarenoj) Božjoj prisutnosti. Samo tako su ljudi u poslanici u pokretu.

Ovo teološko izmjenjivanje između kulta i poticanja u poslanici nisu jasno vidjeli proučavatelji djela, jer se kult obično zanemarivao i/ili slabo shvaćao. Međutim, gledište poslanice u terminima harmoniziranih metafora kulta i hodočašća može razjasniti ove prijelaze u mislima.

Koncept onečišćenja-očišćenja gleda unatrag na njihovo prošlo odvajanje od svijeta i osvjetljuje njihov sadašnji status kao kršćana pred Bogom. "Skup" nevjera-vjernost gleda u budućnost, s osobitom svijesti o pogibelji u prošlosti koja može dovesti do gubitka cilja. Može se ne samo propustiti dostizanje obećanog "počinka"; može se također otpasti od zajednice Božjeg naroda.

39 Način na koji su izlaganje i poticanje integrirani dugo predstavlja problem u određivanju teološkog okvira poslanice. Vidi Grasser, "Der Hebräerbrief 1938-1963."

40 Istražio sam ovu ideju dublje u "The Pilgrimage Motif in the Book of Hebrews," *JBL*, vol. 97, No. 2 (1978.), str. 239-51. Koncept hodočašća sve je udaljeniji ljudima Zapada; sam pojam sad je netočan. U pokušaju da dam neku preciznost pojmu, nastavio sam se na modelu hodočašća kojeg je razvio H.B. Partin, *The Muslim Pilgrimage: Journey to the Center* (Ph.D. dissertation, University of Chicago, 1967.). Partin nalazi četiri suštinska elementa hodočašća: (1) razdvajanje, napuštanje doma; (2) putovanje na sveto mjesto; (3) određena svrha; i (4) nevolja. Testirao sam podatke iz poslanice Hebrejima u svezi s hodočašćem prema Partinovom modelu i našao blisku podudarnost.

41 Heb 3:1; 13:24; 2:11; 9:13; 10:10,14,29; 13:12; 5:14; 7:19; 9:9; 10:1,14; 11:40; 12:23; 7:11; 12:2; 1:3; 9:14, 22, 23,10:2.

Na sličan način možemo jasnije vidjeti kako je Krist i “prvosvećenik” (*archiereus*) i “začetnik/voda” (*archēgos*) i zašto kultski argument upućuje na “već” i “sada”, dok poticaji svraćaju pozornost na “ne još” kršćanstva. Tako prepoznavanje motiva hodočašća u poslanici otvara cjeloviti pogled na spis.⁴²

Priroda dokumenta

U većini pogleda NZ poslanice slijede obrazac sličan našem. Kada, primjerice, Pavao piše kršćanima u Galaciji, Rimu, Filipima, Kolosi ili Korintu, ili svom prijatelju Filemonu, nalazimo riječi pozdrava, osobnih želja i diskusije o temama kako već dolaze na um. Stilizirani završetak označen spominjanjem pojedinaca i kršćanski blagoslov zaključuju prepisku. Takvi spisi podsjećaju na pisma kakva bi i danas kršćanski pastor mogao pisati zajednici kojoj je prethodno bio pastir, ili crkvenom članu. Jedina značajna razlika jest početak. Dok mi započinjemo s osobama kojima se obraćamo (“Dragi Ivane...”) i završavamo s imenom pisca (“Iskreno tvoja Petra”), Pavao se odmah predstavlja: “Pavao, apostol Isusa Krista ... crkvi u ...”⁴³

Ali Poslanica Hebrejima je drugačija. Ne nalazimo identificiranje autora, nema spomena primatelja, nijedne riječi pozdrava. Namjesto toga, dokument odmah skače u duboku teologiju izjavom: “Više puta i na više načina Bog nekoć govoraše...” Niti pisanje pokazuje taj spontani, specificirani karakter, baveći se po redu temama, problemima ili pitanjima, kakva očekujemo u poslanici. Namjesto toga ona slijedi oblik odmjerenog argumenta koji se odvija proračunatim, postojanim tokom. To nije, mogli bismo reći, planinski potok, s brzacima, strujama, rukavcima, pa i virovima, u formi poslanice, nego široka rijeka koja siječe svoj neumoljiv put prema moru.

Sam pisac zove poslanicu “riječ ohrabrenja” (13.22). Naša proučavanja svrhe i strukture poslanice pokazuju koliko je točan ovaj opis. Poslanica nije neko djelo sustavne teologije, premda ona sadrži sustavno izrađenu teologiju. Teologija i poticaj se stapaju i spajaju: pisac promiče teologiju u službi poticanja, dok poticanja izrastaju iz teologije.

Stoga se poslanica Hebrejima najbolje može opisati kao propovijed. Za razliku od poslanice, koja može proisteci iz duboke emocije i biti napisana grozničavim tempom, propovijed rezultira iz pažljivog planiranja. Ipak nije pisana izolirano od života – ona neprestano ima na umu svoje slušatelje i njihove potrebe. Tako, u propovijedi Hebrejima, teološko razmišljanje, uza svu svoju složenost, služi specifičnom, praktičnom cilju u životima njezinih izvornih primatelja.

Što je tema te propovijedi postalo je izobilno jasno tokom razvoja ovog poglavlja. To je

42 Ovo tumačenje u terminima metafora kulta i hodočašća izgrađuje se na radu prethodnih proučavatelja dokumenta. Ono proširuje uvide Käsemanna, čija kristologija *archēgosa* (“začetnika/vode”) nije dovoljno uvažila motiv “prvosvećenika” (*archiereus*) i koji je prvenstveno gledao na izlaganja radi razumijevanja “grieha” (*hamartia*). Vidi *Das wandende Gottesvolk*, 1938., str. 19-27. Esej C. K. Barretta, “The Eschatology of the Epistle to the Hebrews”, u *The Background of the New Testament and Its Eschatology*, uredili W. D. Davies and D. Daube (Cambridge, 1956.), težio je dovesti u odnos “sad” s “ne još”; nastojao sam pokazati kako koncept kultske zajednice u pokretu prema cilju drži ove ideje zajedno.

43 Rim 1:1,7; 1 Kor 1:1-3; 2 Kor 1:1-2; Gal 1:1-5; Ef 1:1-2; Flp 1:1-2; Kol 1:1-2; 1 Sol 1:1; 2 Sol 1:1-2; 1 Tim 1:1-2; 2 Tim 1:1-2; Titu 1:1-4; Flm 1-3; usp. Jakov 1:1; 1 Pet 1:1; 2 Pet 1:1; Juda 1. Zamijetite i personalizirane završetke, kao što su u Rim 16:1-27; 1 Kor 16:5-24; Gal 6:11-18; Flp 4:14-23; Kol 4:7-18; 2 Tim 4:9-22; Titu 3:12-15; Flm 23-25.

veličina kršćanstva, čiji Gospodar jest Isus Krist, naša žrtva i Prvosvećenik, i koji je pripradio vječni dom što će ga primiti oni koji žive vjerom. To je “toliko spasenje” (2:2), apsolutno povjerenje u Božju prisutnost zbog pristupa i očišćenja kojega je omogućio Isus, i na koncu zbog vječnosti s Njim.⁴⁴

Prva četiri retka poslanice odzvanjaju ovim trijumfalnim tonovima u grandioznom i zvučnom uvodu. Oni nas odmah sučeljuju s Kristovom uzvišenosti: veličanstvo Njegove osobe kao božanskog Sina – vječnog odsjaja božanske slave i otiska božanske biti, i s veličanstvom Njegova djela – Stvoritelja, Održavatelja, Pročistača grijeha, Kralja što vlada.

Poslanica izobiluje superlativima: njezina je ključna riječ: “bolje”.⁴⁵ Bez izopačenja razvoja ove poslanice, možemo prikazati njezin obrazac kroz ovu riječ na sljedeći način:

Bolje otkrivenje	1:1-4
Bolje ime	1:5-2:18
Bolji vođa	3:1-4:16
Bolji svećenik	5:1-6:20
Bolje svećenstvo	7:1-27
Bolje svetište	8:1-6
Bolji savez	8:7-13
Bolja žrtva	9:1-10:18
Bolja domovina	10:12-12:2
Bolji grad	12:3-13:25

Važnost za danas

Naše proučavanje poslanice pokazalo je kakve bi vrijednosti mogla biti ova drevna propovijed za kršćane koji su zakoračili u treći milenij nakon Krista. Naše stanje, naša potreba, naše propovijedanje – ona osvjetljuje sve njih.

Portret primatelja poslanice čini se upadljivom modernim. Ako je prolaženje godina uznemiravalo rane kršćane – neumitni tok vremena, neprekinut božanskim događajem – koliko to još više vrijedi danas. Tužna je činjenica da su mnogi kršćani odavno ostavili nadu u Drugi Dolazak.

Suvremene teorije – evolucija vrsta, uniformni procesi promjena, propadanja i novog ži-

44 Edmund Gosse, u veličanstvenom ulomku iz *Father and Son*, uhvatio je snagu jezika i ideja Poslanice Hebrejima. “Izvanredna ljepota jezika – primjerice, nenadmašne kadence i slike prvoga poglavlja – znatno su impresionirale moju maštu i bile (kako mislim) mojom najranijom inicijacijom u čaroliju književnosti. Nisam mogao definirati što osjećam, ali sam zasigurno imao knedlu u grlu, koja je u svojoj biti čisto estetska emocija, kad je moj otac čitao, svojim čistim, jakim, zvonkim glasom, ulomke kao što je “Nebo je djelo ruku tvojih. Propast će, ti ćeš ostati, sve će ostarjeti kao odjeća. Mijenjaš ih poput haljine, kao odjeću, i nestaju. A ti si uvijek isti – godinama tvojim nema kraja”. Ali dijaloški dijelovi poslanice su me zbunjivali i činili zbrkanim. Takve metafizičke ideje kao što su “polaganje iznova temelja obraćenju od mrtvih djela” i “razapinjanje iznova Sina Božjeg” nisu bile uspješno dovedene na razinu mog razumijevanja... Melodični jezik, božanska sudska smjelost, veličanstveno dizanje i spuštanje argumenta koje čine Poslanicu Hebrejima takvim čudom, bili su daleko izvan mog dosega i samo su me zbunjivali” (navedeno u James Moffatt, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Hebrews* [Edinburgh, 1924.]).

45 Čitamo o boljem imenu (1:4), boljoj nadi (7:19), boljem savezu (7:22), boljim obećanjima (8:6), boljim žrtvama (9:23), boljoj domovini (11:16), boljem uskrsnuću (11:35) i boljoj krvi (12:24).

vota, neizbježnost napretka – oblikovali su misao ovog vremena. Uistinu, u našem dobu znanstvenik je postao prvosvećenik, a psiholozi i sociolozi nude liječenje (naizgled) za svaku bolest. Kad se čovjek, da tako kažemo, analizira, secira i ispita, kad se čini da se uklapa i slaže u prirodni poredak, koliko prostora ostaje za specifično religijsku dimenziju?

Potom imamo konstantni pritisak svjetovnog načina mišljenja i življenja. Kršćanski svijet, ako je ikada postojao, propao je s Prvim svjetskim ratom. Ušli smo u tamno doba kršćanske crkve, s enormnim prijetnjama istinski kršćanskom životu u svijetu. Njegove kušnje su suptilne, njegovo mamljenje prijevarno. Visoka stopa otpada među kršćanima, osobito među tinejdžerima, ne bi nas trebala iznenaditi, premda nas uznemirava.

Otpadanje – ili polagano sušenje. To je druga opasnost, i danas stvarna kao i kad je autor pisao svoju propovijed. Bogoslužje postaje formom, molitva beživotnim ritualom, članstvo u crkvi ulaznicom u kršćanski “klub”. Može se doći i otići, priključiti i napustiti, gotovo kako se kome hoće.

Naša je potreba, dakle, čuti istu vrst poruke kao Hebreji. Netko nas mora podsjetiti na stvarnost naše religije, na njezinu nenadmašnu vrijednost – mora nam opet reći o veličini našeg Poglavarara. I reći nam na način da to možemo shvatiti, da nas privede pameti. Još jednom moramo čuti da našu toliko veliku religiju moramo uzeti za ozbiljno.

Možda, ako možemo shvatiti veličanstvo našeg spasenja, ako možemo vidjeti transcendentnu dimenziju, njezinu božansku stvarnost, tada ćemo prestati biti takvi “idi mi-dodi mi” kršćani. Tada možemo ustati na svoje noge i pogledati svijet ravno u oči. Onda ćemo zasigurno znati tko smo i što trebamo biti.

Apsolutno povjerenje – svakako je to naša potreba. Sučeljeni s povjerenjem u sekularnom dobu usredotočenom na čovjeka, odbijajući njegovo nonšalantno prolaženje kraj Boga i Njegove riječi, trebamo apsolutno povjerenje u Njega i Njegovu vlast. Trebamo apsolutno povjerenje u naš položaj pred njim, u izvjesnosti trijumfa Njegovog kraljevstva.

A, nenadano, svijet nije tako siguran u sebe. Ljudski napredak više se ne čini neumitnim. Početak novog tisućljeća dolazi s mračnim i sumornim proročanstvima znanstvenika i futurologa koji vide svijet bez fosilne energije, čistog zraka, svježeg vode, hrane. Sekularna apokalipsa je u zraku. Taj svijet također treba čuti poruku apsolutnog povjerenja koju iznosi poslanica.

Propovjednici koji čitaju ovu poslanicu puno će naučiti. Pisac nam kaže, prije svega, da je *teologija* važna u propovijedanju. Govoriti o i raditi na oživljenju besmisleno je ukoliko nema neophodnu teološku pratnju. Isto tako, samo reći ljudima što trebaju biti i činiti nije dovoljno – navaljivati s poticajima je promašaj. Možda su propovjednici predugo posluživali mlijeko. Možda prvo oni sami trebaju prvo kopati duboku u rudniku Riječi, i iznijeti, kao Matejev pismoznana, staro i novo iz svoje riznice. Samo kad ljudi primaju tvrdnu hranu možemo očekivati promjene.

Piščev naglasak na mjesto ozbiljnog teološkog napora pokazan je u ulomku koji je zbnjivao egzegete dok su se borili shvatiti njegovu logiku, 5:11-6:2.

U 5:1-10 on se upustio u pažljivo razmatranje Isusa kao velikog svećenika, preskačući raspravu o Aronovom svećenstvu. Dolazi do točke Isusa kao svećenika po Melkisedeku – i naglo zastaje. U stvari, on se ne vraća Melkisedeku do kraja idućeg poglavlja.

“O tome nas čeka besjeda velika”, piše, “ali teško ju je riječima izložiti jer ste tvrdih ušiju” (redak 11). Potom slijedi ukor što su i dalje dojenčad, namjesto zreli kršćani.

U svjetlu ove tvrdnje u retku 12 da oni trebaju “mlijeko” namjesto tvrde hrane, očekivali bismo ga da donese dječju bočicu. Očito oni neće moći probaviti teški nauk o Melkisedeku. Tako bismo u 6:1 očekivali od njega da kaže: “Vratimo se onda na početnički nauk kršćanstva. Budući da niste spremni na tvrdu hranu, morat ćemo ostaviti na miru Melkisedeka!” Ali, namjesto toga on kaže upravo suprotno: “Mimoidimo početnički nauk o Kristu” (6:1).

Veznik “onda” ili “stoga” (*dio*) jest taj što čini njegovu logiku tako čudnovatom. Ne smijemo razvodniti njezinu snagu. U suštini, apostol razmišlja: “Niste spremni za tvrdu hranu, nego samo za mlijeko; stoga se ostavimo mlijeka i dajmo vam tvrdu hranu.”

I to je upravo ono što čini. Nakon poticaja iz šestog poglavlja, on kreće u najzamršeniju logiku cijele propovijedi dok raspravlja o Melkisedeku, Abrahamu i Isusu. Isto tako, 8:1 – 10:18, premda ne baš tako zapetljano, razvija Isusovu svećeničku službu i žrtvu u vrlo složenom dokazivanju.

Kako ćemo objasniti *stoga* u 6:1? Neki su stručnjaci predložili dvije skupine među Hebrejima – jednu duhovno zaostalu i drugu razvijenu. Pisac kori prvu u 5:11-14 i onda nastavlja s razvijenim učenjem o Melkisedeku i Kristovoj službi onima koji to mogu cijeniti. Problem s ovim tumačenjem jest da mu potpuno nedostaje uporište u tekstu. Autor usmjerava svoje savjete prema svim slušateljima – nemamo naznake razlike kakva se predlaže.

Kada dovoljno dugo promislimo o 5:11-6:2, njegova logika konačno sjeda. Apostol, svješan duhovnih problema slušatelja, dobro je razmislio o rješenju. Oni nisu uspjeli rasti i dalje su spremni samo za mlijeko – *ali mlijeko im više ne može pomoći*. Njihova je situacija ozbiljna. Ako se trebaju spasiti od pogibelji neznanja ili odbijanja, moraju uzeti tvrdu hranu. *Stoga* onda sugerira da je *njihova jedina nada* u onome što im upravo ima izložiti.

Njegov naglasak na intelektualnu aktivnost jedinstven je među spisima Novoga zavjeta. Apostol izjavljuje da teologija – čak i teška teologija – pomaže kršćanskom rastu. Barem u nekim slučajevima stagnacije, *jedina nada* doći će kroz tvrdu hranu teologije.⁴⁶

Slično tome, propovijedanje se mora baviti potrebom. Moramo dobro promisliti o problemima ljudi i moliti se i proučavati dok ne saznamo kako da ih riješimo spojem teologije i poticanja. Previše “propovijedi” su predavanja, zanimljive rasprave. Malo ih izrasta iz gorućeg uvjerenja i želje da se bavimo ljudskom potrebom.

Stoga je Poslanica Hebrejima bitna – vrlo bitna – za sve kršćane danas. Ali za adventiste ima osobito značenje.

Prvo, zato što se izravno bavi problemom očitog odlaganja Isusovog povratka. Ona nas potiče da ne budemo “od onih koji otpadaju, sebi na propast, nego od onih koji vjeruju nas spas duše” (10:39). Ona obećava: “Jer još malo, sasvim malo, i Onaj koji dolazi doći će, i neće zakasniti” (10:37).

46 Usporedi ovo zapažanje Ellen G. White: “Djelovanje Svetog Duha ne uklanja od nas neophodnost korištenja naših sposobnosti i talenata, nego nas podučava kako da upotrijebimo svaku silu na slavu Božju. Ljudske sposobnosti, kad su pod osobitim usmjeravanjem Božje milosti, kadre su koristiti se u najbolju svrhu na zemlji. Neznanje ne povećava poniznost ili duhovnost bilo koga tko ispovijeda Krista. Istine božanske riječi najbolje se mogu cijeniti od strane intelektualnog kršćanina. Krist se najbolje može proslaviti od onih koji Njemu služe inteligentno.” - *Counsels to Parents, Teachers, and Students*, str. 361.

Ona utemeljuje nadu u Drugi dolazak otvoreno na činjenici prvog dolaska: "Krist, jednom se prinese da grijehe mnogih ponese, a drugi će se put – bez obzira na grijeh – ukazati onima koji ga iščekuju sebi na spasenje" (9:28).

I to premošćuje jaz godina, pokazujući da su Krist i nebo i dalje aktivni u našu korist, kako služba u nebeskom hramu ide k svom dovršenju.

Drugo, zato što pruža biblijske temelje učenju o nebeskom svetištu. Ta je doktrina konstrukcija koja dolazi iz mnogih biblijskih izvora, ali osobito iz četiri knjige: Levitske, Poslanice Hebrejima, Daniela i Otkrivenja. Poslanica Hebrejima vitalno je važna zbog njezinih konkretnih potvrđivanja nebeskog svetišta,⁴⁷ i nebeske službe koju obavlja Krist, naš veliki prvosvećenik.⁴⁸ Poslanica čini konkretnim ono na što je ukazano SZ tipovima i NZ (Otkrivenje) simbolima.

Treće, zato što uzdiže Golgotu kao "svršetak vjekova" (9:26), točku preokreta u povijesti spasenja koja omogućuje potpuno očišćenje i jamči da će budućnost biti Božja. Ovaj je naglasak istaknut za adventističko objavljivanje: mi smo propovjednici evanđelja u kontekstu časa "suda njegova" (Otk. 14:7).

Četvrto, jer u Poslanici Hebrejima evanđelje dolazi kao obećanje. Božji narod jesu tuđini i hodočasnici, odvojeni od Boga, na svom putu u nebesku zemlju. Njihovi su blagoslovi već mnogi i veliki: ali oni nisu još stigli do cilja. Iz tih razloga, u Poslanici Hebrejima kao ni u jednoj drugoj knjizi Biblije, zvonke riječi umirivanja sučeljuju se s oštrim upozorenjima odbijanja i krilatica "jednom spašen – uvijek spašen" kategorički je zabranjena.

Tako govori autor poslanice i govori osobito adventistima. Kao i kršćanima u prvom stoljeću, tako riječi odzvanjaju u našim ušima: "Danas ako glas mu čujete, ne budite srca tvrda" (3:7).

47 Vidi moj članak "Nebesko svetište – figurativno ili stvarno?", u *Biblijski pogledi*, vol. 13, br. 2. 2005.

48 Vidi moju raspravu „Day of Atonement Allusions“ Frank B. Holbrook, *Issues in the Book of Hebrews*. (Silver Springs, MD.: Biblical Research Institute, 1989.) Str. 105-120.

SUMMARY

Hebrews: An Overview

It is not the purpose of this article to canvass all the opinions and arguments concerning the various issues of introduction. Indeed, as has been demonstrated repeatedly in scholarly pursuits, where the data are scanty, theories proliferate. And for some of the questions about Hebrews— notably the authorship—the evidence is scant. Rather, we seek to unlock those areas that most concern the thoughtful student of Hebrews: the purpose of the writing, the structure of the argument, the nature of the document, and its relevance to us. Fortunately, we do not need to rely on finely spun theories to gain access to these matters. Hebrews itself supplies the data and the answers.

Key words: *Epistle-Hebrews; Bible; The-Hebrews*

Izvornik: Willian Johnsson. "Hebrews: An Overview" U *Issues in the Book of Hebrews*. Urednik, Frank B. Holbrook. Silver Springs, MD.: Biblical Research Institute, 1989. Str. 13-33.

Prijevod: *Hinko Pleško*

